

I A kereszténység börtönei

A kereszténység ideológiájára és architektúrájára egyaránt nagy hatást gyakorolt a római császárkor büntetőjogában fölbukkanó carcer, és az a tény, hogy eme intézményt tömeges méretekben épp a keresztényekkel szemben alkalmazták. Emiatt aztán a tömlöc eleinte a keresztények szemében a hitért való szenvedés eleme, megkínóztatásuk színtere volt. *A tömlöc tehát a mártírium fogalomköréhez szorosan tapadó jelenség.* A börtönben lenni – annyi, mint kiállni a hitért. A bebörtönzöttek így megérdemlik, hogy mindenki megbecsülje és támogassa őket. Máté írja: „azt mondja a király a jobb keze felől állóknak: Jertek én Atyámnak áldottai, örököljétek ez országot, amely számotokra készítettett a világ megalapítása óta. Mert éheztem és ennem adtatok; szomjúhoztam és innom adtatok... fogoly voltam és eljöttetek hozzám”. Aquinoi Szent Tamás pedig a keresztény caritas mozzanatáról, a lelki és testi segítségnyújtásról szól, mely utóbbinak szerves része a foglyokról való gondoskodás. Tertullianus szerint a keresztényi jótékonykodás fontos terepe a bányamunkára ítélték, a száműzöttek és a börtönökben sínylődők segélyezése és a róluk való gondoskodás. A középkori táblaképeken, ha a szentek és a kiválasztottak nem a halál mártírióságát viselik el épp, akkor börtönben, szigorú körülmények között ülnek. A carcer tehát a hitért való szenvedés lehetőségét nyújtja, a megtisztulás terepévé válik, a mártírióság egyik megtestesülési formája.

Az egyházi börtön másik gyökere: a szerzetesség. A kereszténység első évszázadaiban a tökéletességet kereső hívők elvonultak a világtól, elszigetelték magukat a földi örömeiktől, az evangélium utasításait remeteként próbálták valóra váltani. Később közelebb húzódtak egymáshoz a szent emberek, kölcsönös támogatás és bátorítás okán kolóniákat hoztak létre, közös lakóhelyet alakítottak ki maguknak kunyhókban, barlangokban, amelyet aztán fallal vettek körül. Ájtatosságukat közös imaházban végezték, de elmélkedni továbbra is félrevonultak. A 4. század elején Szent Antal alakította át az első remete-telepeket kolostori jellegű közösségekké. De a keresztény szerzetesség valódi megalapítójának a szakirodalom mégis Szent Pakhomioszt tekinti, aki elsőként gyűjtötte össze tanítványait, szervezeten, aki a szokásos gyülekezőhelyüket a nyugalom érdekében sövényvel körbekeríttette. Így alakultak ki az első kolostorok, melyek egyre nagyobb jelentőségre tettek szert az egyházi életben. (Pakhomiosz egymaga több férfi és női kolostort alapított Dél-Egyiptomban, ahonnan azután elterjedt a szerzetesség Etiópia, Kisázsia, a görög világ és Itália felé is.)

Úgy gondolom, aligha lehetne jobb bevezető gondolatot találni az egyházi börtönökről szóló fejezethez Karl Krauß szavainál. A kolostorokat ő a

modern magánzárkarendszerű börtön előképének tekintette. Az első 'kolostor'-okat (a claustrum, a claudere, a bezárás értelmében) végső soron egyházi börtönnek tartotta, melyben az ókeresztény bűnbánatgondolat testesült meg – a magányban, a hallgatásban, az imákban és a munkában". Mindenesetre a kolostor egy önként felkeresett 'börtön' volt, és ma is az, mely Jézus Krisztus foglyait zárja magába, azokat, akik lelküket és testüket fogságra adják, hogy 'megnyerjék Krisztust', és kivívják Isten gyermekeinek szabadságát.

A kolostor teljesen zárt, „totális intézmény”, mely tagjainak életét szigorú szabályok szerint teljes mértékben megszervezi, a követendő magatartást pedig részletesen előírja. Építészeti nézőpontból a kolostor az egykori remetek életformáját másolva alakult ki. Tartozéka a templom, s az azt kiegészítő, közös szertartásra alkalmas építmények sora. Az egykori kis kunyhókat cellák váltották fel, itt végezték a testvérek magányos elmélkedéseiket. Persze a teljes belső ellátás szükséglete folytán különféle, főként gazdasági épületek társultak az építményegyütteshez. A rendkívül aszkétikus pakhomioszi utasításokon Szent Vazul (másként Szent Bazileosz) sokat enyhített. Az ún. Nagyobb, illetőleg Kisebb Szabályzatban összefoglalta az aszkétikus élet alapelveit, valamint a gyakorlati kérdésekben követendő előírásokat (a közös imádságot, a bűnök bevallását, a gyakori áldozást, a Szentírás olvasását, a fizikai munkavégzést, az irgalmasságot és engedelmességet stb.) és a kórházak, az árvaházak meg az iskolák fenntartását is a kolostorok feladatává tette. Ezért aztán újabb speciális épületeket kellett emelni és fenntartani. A szerzetesek lakóhelyét magától értetődően erős, vastag fal övezte, mely legalább annyira védte a bennlevőket a külső erőszaktól, mint amennyire óvta őket a külvilág kísértéseitől. Szükség is volt mindkettőre. Az idők folyamán az adományok, a kegyes juttatások jóvoltából a kolostorok az egyházi értékek gyűjtőhelyeivé váltak, és így betörések, rablások, támadások és tolvajlások célpontjává lettek.

Ugyanakkor egyes adatok arra utalnak, hogy a Krauß által 'önkéntes börtönnek' nevezett kolostor a valódi carcer ismérveivel is bírt a szerzetesek szerint. 633-ban a toledói zsinat (nyilván a megcsappant érdeklődés miatt is) lehetővé tette, hogy a szülők kolostorba adják gyermekeiket, ahol barátot vagy apácát nevelnek belőlük. A szegény, nyomorgó, sokgyermekes családokban bevett gyakorlattá lett a jobb és biztosabb jövő reményében a gyermekeket a papok gondjaira bízni. Hirtelen feltöltődtek a kolostorok fiatal barátokkal és nővérekkel, egyáltalán nem önkéntes szerzetesjelöltekkel, novíciákkal. Nem lehet véletlen, hogy a testi fenyítés mint büntetésfajta ekkor terjedt el a kolostori életben, főként fiatalok ellen alkalmazták. A fiatalok egy része számára a kolostor valóságos börtönné vált, a bentlét pedig a szó szoros értelmében büntetéssé. Akárcsak a kolostorba vagy templomba menekülő, magát a világi büntetés alól kivonó, ugyanakkor egyházi 'fogságra adó' bűnelkövető esetében. A kolostor e tekintetben is teljesítette 'börtönfunkcióját'.

Hasonló jelenségekre utal az egyházi zsinatokon egyre-másra felbukkanó probléma a fegyelmezetlen, tiszteletlen, engedetlen *szereztesek és apácák*, a csavargó barátok megfegyelmezésének igénye, az egymással nemi kapcsolatot létesítő és fenntartó testvérek és nővérek *cselekedeteinek valamiféle szankcionálása*. Mind gyakrabban lesz konzíliumi és zsinati ügyé az erkölcstelenség és a fegyelmezetlenség. A szökési és kitörési kísérletek pedig azt látszanak iga-

zolni, hogy a – még oly önkéntesen vállalt – szerzetesség is terhes egyesek számára, vagyis több rendtag börtönnek érzi az életét behatároló falakat. A fenyítésnek ez a növekvő igénye teremtette meg a tágabb 'börtön', azaz a kolostoron belüli szűkebb, valódi börtönt: a kolostor carcerjét.

A kolostori börtönt, a kolostorfogságot először az 5. és 6. század fordulóján, majd egyre sűrűbben emlegetik. 516-ban a nyugati gót birodalom targonai zsinata azt a rokonait meglátogató szerzetest, aki megszegte az ilyenkor szigorúan követendő előírásokat, kenyéren és vízen való elzárásra ítélte. A Consilium Germanicum 742-ben az engedetlen szerzetesek harmadszori büntetéseként egyéves carcert írt elő. A 846-os párizsi zsinat szerint a „könnyelmű” apácáknak elkülönített helyen kellett bünbánatot tartaniuk. A Meauxban szervezett tanácskozáson az egyházi előjárók még 845-ben is hasonlóképp nyilatkoztak. Az aacheni konzílium néven ismert találkozó 817-ben az apátoknak és püspököknek szóló nyilatkozatában a bűncselekményt elkövető barátokat ergastulumba, vagyis dologházba utalta. A 895-ös esztendőben a tribuxi szinódus úgy döntött, hogy az „Istennek szentelt leányok és özvegyek, amennyiben erkölcstelenséget követnek el vagy nyilvános házasságra lépnek, életfogytiglan bezárassanak és bünbánatot tartsanak.” Stefan Balzius még ugyanerről a korszakról számol be, amikor azt írja: a kolostorokban levő tömlöcökben „rossz szerzetesek szigorú vezeklés teljesítése végett bezáratnak”. Számtalan ilyen carcer van – állítja.

A kolostorban alkalmazott fenyítő eszközök sorában a carcer logikusan foglalta el a maga helyét. Mindenekelőtt azért, mert a kolostorban meglehetősen csekély a büntetések lehetősége. A testi fenyítés és a bűjt mellett a büntetések valamiféle keverékei a kitzasztításnak és a becsületbüntetésnek. A vétkek nagyságától függően közösi ki az elkövetőt a szerzetesek zárt közössége. Tekintetbe kell venni, hogy a vétkes számára, ebben a világtól elszigetelt élethelyzetben, e szankciónak jóval nagyobb a realitása és a súlya, mint a falakon túl. A renitens szerzetes először csak elveszítette a helyét a mindennapi cselekvésekben, a legutolsó helyre sorolták a különféle közösségi tevékenységek során. Később eltávolították a közös asztaltól, kizárták a közös imából, kiállították valamilyen büntető vagy megalázó helyre. Ez utóbbi intézkedés már igen közel állt a börtönhöz, itt már arra is ügyeltek az előjárók, hogy senkivel ne léphessen kapcsolatba a bűnhődő. A legvégső eszköz persze a közösségből való kitzasztítás volt, ami nem jelentette feltétlenül azt, hogy a delikvens megmenekült a carcertől. Előfordult, hogy az eltávolítás deklarálása után az illető tömlöcbe került, csak immár kívülállóként, nem a rend tagjaként.

A kolostorbörtönök világi hatásainak összefoglalásához mindenekelőtt azt kell tisztázni, hogy mennyire volt általános e büntetés az egyházi személyek körében, mekkora szerepet játszottak a világi igazságszolgáltatásban és végül, milyen külsőségekkel, technikai megoldásokkal bírtak ezek a tömlöcök. Pl. a Verneulban ülésező konzílium eltiltotta a vétkes barátok testi fenyítését, helyette az ergastulumot ajánlotta, ahol is „kemény munka mellett lelkileg ismét egészségesek lehetnek”. A 12–13. században a kolostorfogság már a kánoni büntetőjog elismert része, immáron kifejezett büntetés. Konrád kölni érsek 1260-ban kelt statútumában minden kolostort börtönlétesítésre és -fenn-

tartásra kötelezett. Másfél évtizeddel később a salzburgi szinódus ugyancsak szükségesnek találta, hogy szerzeteseket, akik a világban fel s alá bolyonganak, visszavigyék saját kolostorukba, azaz „minden kolostornak legyen saját tömlőce a megromlott vagy vétkes szerzetesek számára”.

A következő lépcsőfokban a börtön kilépett a kolostorok falai mögül. Ennek egyik oka a *klerikusok* nagy számának *kolostorbörtönbe utalása* volt. A katolikus egyház ugyanis 789-ben elnyerte a privilegium forit, az ún. ítélkezési kiváltságot. Vagyis sikerült Nagy Károllyal kijelentetnie, hogy „ha a klerikusok és más felszentelt egyházi személyek bünt követnek el, akkor egyházi, nem pedig világi bíró előtt vádoltassanak és ítéltesse nek meg”. Érthető, ha e privilégiumot nemcsak a törvénykezés folyamatában, hanem a büntetés-végrehajtásban is érvényesítette az egyház. Kézenfekvő eszköznek látszott számára a kolostorokban már működő carcer. 813-ban Nagy Károly világi jogszabályban szól a klerikusok börtönbüntetéséről, négy évvel később az aacheni zsinat rendelkezik ugyanerről. 840 után I. Lothar, majd 915-ben Regimo, Prüm apátja szankcionálja börtönbüntetéssel a klerikusok vétkeit. (Korábbi adataink is vannak. A szakirodalom szerint a frank egyházban 581-ben hajtottak végre először börtönbüntetést. A maconi zsinat harmincnapos, kenyéren és vízen töltendő fogságot szabott ki a világi ruhát és fegyvert hordó klerikusra. A 675-ös toledói zsinat is a klerikusokra kiszabandó carcerről szólt. A Consilium Germanicum 745-ben két esztendei börtönnel rendelte büntetni a felszentelt papok szemérmertlenségét.)

A klerikusokra kiszabott börtönbüntetést hosszú ideig a kolostorok carcerjeiben hajtották végre. Míg nem a XIII. század elején London püspöke III. Ince pápának szóvá tette, hogy a kolostorokban nem biztosítható a kellő védelem és őrizet. Ince válasza egyszerű volt: ha nem bízik a kolostorokban, oldja meg maga az őrzést, gondoskodjon a megfelelő helyiségekről. Természetesen a londoni püspök tiltakozása nem volt egyedi jelenség. A püspökök mindenfelé kifogásolták a kolostorok monopolhelyzetét a carcer üzemeltetésében. VIII. Bonifácra a kolostorokon kívüli börtönök létrehozásáért egyre nagyobb nyomás nehezedett. Végül tucatnyi zsinat rendelkezett megengedőleg a püspökök által fenntartott saját carcerről. Az 1261. évi mainzi konzílium úgy határozott, hogy „valamennyi püspök bírjon saját katedrálisa mellett börtönnel, a bűncselekményt elkövető klerikusok, javíthatatlan barátok és hitehagyottak számára”. Ekkor a tömlőc úgy is, mint büntetés, úgy is, mint fogvatartási instrumentum, a kolostorokon, a szerzetes- és apácarendeken túl már a klerikusoknak is jussa. A börtön világibbá válása közös érdeknek tűnt, a püspökök szívesen tartottak fönn börtönt, hisz ez a megoldás kényelmesebb és kézenfekvőbb volt. A kolostoroknak pedig egyre nagyobb terhet jelentett a beutaltak növekvő száma, már-már a szerzetesházak eredeti funkcióit veszélyeztették. Különösen nagy problémát okozott ez a világi elítéltekkel kapcsolatban.

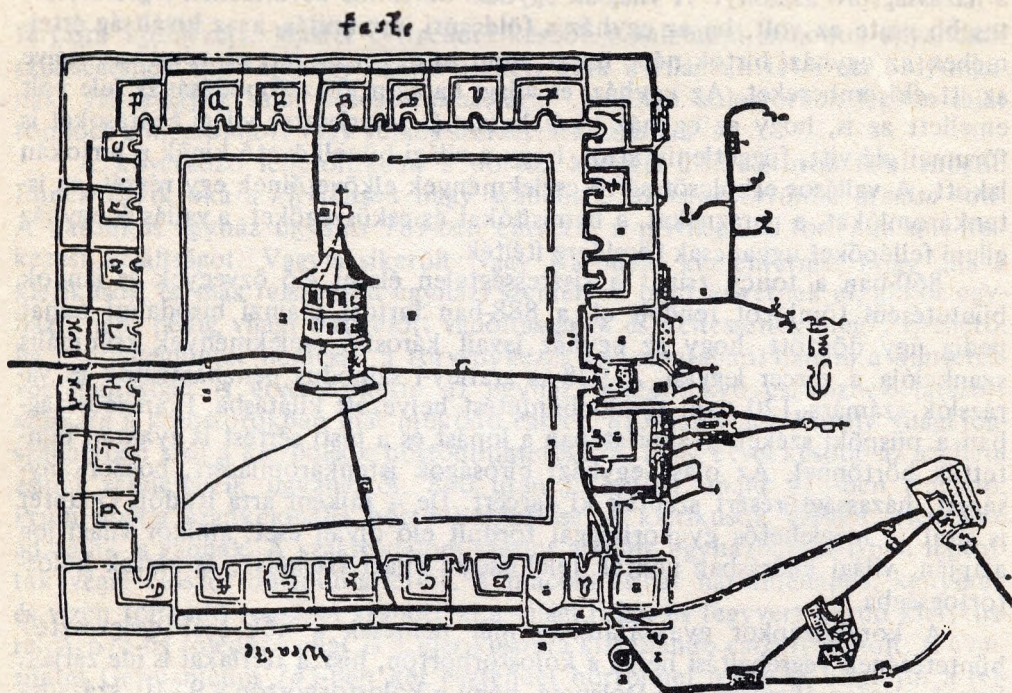
A világi személyek kolostorbörtönbe utalásának előzményei még a római császárkorba nyúlnak vissza, amikor is a hatóságok előszeretettel vették igénybe a kolostort, mint büntetés-végrehajtási helyet. A szakirodalomban gyakran citálják Justinianus rendelkezését, aki életfogytiglani kolostorfogsággal fenyegette

a házasságtörő asszonyt. A világiak egyházi börtönbe kerülésének legtermészetesebb esete az volt, ha az egyház a földesúri immunitás, azaz kiváltság értelmében az egyházi birtok népe felett, mint bírói fórum járt el, tömlőre ítélve az itt élő embereket. Az egyházi és világi hatalom összefonódásának jele volt emellett az is, hogy az egyház bírói hatalmát kiterjesztve világi eljárásokat is fórumai elé vitt, függetlenül attól, hogy a világi bűnelkövető kinek a birtokán lakott. A vallásos erkölcsöt sértő cselekmények elkövetőinek egy részét, az istenkáromlókat, a paráznákat, a hamisítókat és esküszegőket, a vallás és egyház elleni fellépőket ugyancsak tömlőre ítélték.

860-ban a toucy zsinat a tisztességtelen életet élő özvegyek és lányok büntetéséül tömlőcöt rendelt el, a 888-ban tartott mainzi birodalmi zsinat pedig úgy döntött, hogy az egyház javait károsító cselekmények kriminális szankciója a carcer legyen. A 928-as gratley-i szinodus pénzhamisítók és varázslók számára 120 napi tömlőcbüntetést helyezett kilátásba. Franciaországban a püspöki székek gyakorlatában a lopást és a testi sértést is gyakran büntették börtönrel. Az olasz egyházi bíróságok istenkáromlásért, boszorkányságért, házasságtörésért szabtak ki carcert. De – miként arra Rudolf Ouanter is utal – meglehetősen gyakorisággal fordult elő olyan eset, amikor világi jog alapján, világi eljárásban vontak felelősségre világi személyt, és zártak kolostorfogságba.

A koraközépkor gyakorlatában már nemcsak a nők szabadságvesztés-büntetésének végrehajtási helye a kolostorbörtön, hisz a férfiakat is ide zárják. Ennek alapján állapítja meg Dolsperg, hogy a kolostorbörtön a 9–10. századra már egyértelműen világi célokat is szolgáló intézmény. Szerinte ez a gyakorlat a világi elítéltek olyan áradatát zúdította a kolostorokra, hogy azok hamarosan kezdték megtagadni a végrehajtást, mondván: a sok bűnöző jelenléte felforgatja a belső rendet. A hangsúly lassan a püspöki tömlőcök felé tolódott el, de az igazi megoldást a 15. században újfent erőre kapott büntetési nemek (lásd a gályarabság, deportálás) jelentették. Ezek ugyanis olcsóságuk és a kriminális egyénektől való végleges megszabadulás okán fokozatosan tehermentesítették az egyházi tömlőcöket.

A kolostorbörtönök egy része építészetiileg nem függetlenedett a rendház, illetve zárda egyéb épületeitől. Eredetileg csupán egy e célra kijelölt cella volt. A börtönbüntetés elterjedtével differenciálódtak a kolostorok carcerjei, fokozatok alakultak ki, volt enyhébb és súlyosabb végrehajtást biztosító helyiség. Monte Casino kolostorának 529-ben keletkezett rendszabályai ugyanazt mondták ki, mint az 516. évi taragonai zsinat, nevezetesen, hogy a szerzetesek büntetését saját cellájukban kell végrehajtani. A galíciai Palladius arról tudósított, hogy a szentségeket gyalázó szerzeteseknek év végéig láncra verve kellett tömlőcökben ülniük. Columban sem egyszerű bezárásról beszélt, hanem Bobbio kolostorának börtönét emlegette. Kis Pipin idejében a 755-ös verneuli zsinat az elzárásra büntetett apácákat különálló, *elkülönített helyiségbe* utalta a pulsatoriumban a novíciák házában belül. Climacus apát a 6. században a sinai hegyen álló kolostorról állította, hogy börtöne a kolostor épületén kívül, attól ezer lépésnyire feküdt. *Önálló épület* volt tehát, ahogyan ő fogalmazta „sivár börtön”. A prágai konzílium 1349-ben kifogásolta, hogy a klerikusok ugyanolyan kemény börtönben töltik büntetésüket, mint a szerzetesek, s ezért arra

A maganzárkás karthauzi kolostor alaprajza

kötelezett minden kolostort, hogy két börtönt tartson fenn: egyet a szerzetesek, egyet pedig a klerikusok, világi papok számára. Már említettük, hogy a verneuli szinódus 844-ben a szerzetesek testi fenyítése helyébe az ergastulumot ajánlotta. A dologház célja, hogy a megbüntetett lelke „kemény munka által egészségessé váljon”. Az aacheni konzílium az ergastulumot külön épületként definiálta.

A kolostorbörtön belső terét nyilvánvalóan befolyásolták a kolostorépítkezés hagyományos szabályai és szokásai. Az egyszerű berendezésű, magányos elmélkedésre alkalmas, minden világi hívságot nélkülöző szerzetesi cella volt a legkellemesebb. Alapvetően két célt követtek a kolostorbörtönök: a biztonságot és a testsanyargatást. Abban majd minden leírás egyetért, hogy a carcer okozzon testi szenvedést, segítve ezzel a lélek megtisztulását. Az augustinerek reglamája szerint olyan körülményeknek kell uralkodniuk a tömlöcben, hogy a bűnhődő testvér még az életét se érezhesse biztonságban. Az ún. Sylvester-rendtartás nagyon kemény és szigorú börtönt követelt, amit azután minden lehetséges eszközzel igyekszik megteremtteni. Sok helyen a tömlöcöt a föld alá helyezték, nem volt se ajtaja, se ablaka, a helyiséget csak létrán leereszkedve lehetett megközelíteni. A föntebb idézett, Climacus leírásában szereplő 'sivár börtönben' a megkötözött szerzetesek még a lábukat sem tudták mozgatni. A testi szenvedés fokozásához, az őrzésbiztonság növeléséhez tartozott a le- és/vagy megláncolás, a gúzsba kötés, a bilincsek használata. Néhány rend

engedélyezte a bűnbánó testvérek számára a gyertya használatát, hogy a szent iratok olvasása közben is épüljön, erősödjön a lelkük. A tipikus azonban a sötétség, a levegőtlenység, a nedvesség és a tisztátlanság volt.

Némiképpen eltért ettől az *ergastulum* berendezése, mivel annak lényege a kemény munka általi büntetés volt. Itt tehát biztosítani kellett a munka feltételeit, és a hangsúly a fizikai munkára, nem a sanyargatásra esett. Az *ergastulum* nemcsak a többi kolostori épülettől, hanem a börtönből is különvált. A dologházban nem volt magány, nagy közös termekben munkálkodtak a testvérek. A büntetés e fajtáját a szakirodalom leginkább a gályarabsághoz hasonlítja. Mabillon szerint az átrium, melyben a bűnhődő szerzetesek dolgoztak világos volt, és télen fűtötték.

A püspökök következetes törekvésének eredményeként a 8–9. századra kialakultak a kolostoroktól független püspöki tömlöcök. Ezek zöme a püspöki székhelyek környékén, a városokban, többnyire a püspöki palotában volt. Az 1310. évi magdeburgi zsinat döntéséből tudjuk, hogy ekkor már minden püspöknek külön carcerja van és, hogy ezekben egyaránt fogva tartanak klerikus vétközőket és világi gonosztevőket. Ráadásul a legtöbb helyen úgy szervezték meg az őrzést, hogy nem tettek különbséget a két csoport között. Az egyházi előkelők Magdeburgban leszögezték, hogy legyen minden püspöknek, kizárólagosan és speciálisan egyházi személyek számára börtöne. Semmi esetre sem szabad egyházi személyt – mondták – tolvajjal vagy efféle bűnözővel összezární, de azzal sem, akit halálra ítélték vagy arra fognak ítélni.

Miután a püspököknek több helyütt világi funkciójuk is volt, a székvárosukban pedig a világi hatalmat is sokáig gyakorolták, a püspökök carcerja (amelyet a tudomány még egy ideig kolostorbörtönnel titulál) szép lassan összeolvadt a világi tömlöccel. Általában oly módon, hogy elkezdett városi carcerként funkcionálni. De ahol a polgárság politikai ellenállása megakadályozta a püspöki intézmények átvételét, ott sem maradt hatás nélkül a kialakított új tömlőre a püspöki carcer.

Noha a kolostorbörtönről alig maradt fenn írásos emlék, hiszen az egyházi tevékenység legkevésbé fontos, legkevésbé dicsekvésre méltó szelete volt, mégis körvonalazható néhány lényeges sajátosság. Összefoglalás gyanánt megállapíthatjuk, hogy a szerzetes- és apácarendek gyakorlatában alakult ki és izmosodott meg a kolostorfogság. Az egyszerű fenyítő funkció lassan büntetés jellegre tett szert, melyet erősített az is, hogy mint büntető szankció a kánoni büntetőjog részévé vált. A világi bíraskodás számára is kézenfekvőnek tűnt a kolostorbörtönök használata, egyre több világi eljárásban elítélt bűnelkövetőt utaltak a kolostorok carcerjeibe vagy az apácázárdákba. Így fokozatosan elvilágiasodott az egyházi börtön. A szerzetesrendek és a püspökök rivalizálásának eredményeképpen kialakult a püspöki tömlöcök rendszere is, amely világi hatásköre folytán részlegesen ugyancsak világi jelleget öltött. Az egyházi börtönök ily módon a világi büntetésvégrehajtás egyik gyökerét jelentették. Hatásuk az építészetben is kimutatható. Az egyházi börtönök általában a kolostorok szerkezetébe illeszkedtek, azok építési szabályait követték, jóllehet feltűntek a kolostoron kívül is börtönök. Három típusa volt a kolostorbörtönnek: a szerzetesi cella, a föld alatti tömlőc és az *ergastulum*. Mindhárom forma

felbukkan a későbbiekben, és beolvad a középkori tömlöcöztetési gyakorlatba, a protestáns dologházak modelljébe, no meg az első börtönépítészeti elgondolásokba.

Az egyház jelenléte a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásában, különösképpen a börtönépítészetben közismerten jelentős. Nem véletlen, hogy a 19. század börtönrezsimeinek és építészeti modelljeinek, akárcsak az auburni és a pennsylvaniai rendszereknek eszmei megalapozói, előfutárai egyházi törekvések és minták voltak. E gyökerek kimondva – kimondatlanul ugyancsak a szerzetességre vezethetők vissza. A karthauziak, Mabillon, a San Michele szerepéről a maguk helyén majd szólok. Itt csupán annak vázolására vállalkoztam, hogy mennyiben van jelen a 5–14. század gyakorlatában az egyházi börtön mint szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának színtere, továbbá, hogy ez milyen szálon kapcsolódik a világi ítélkezéshez és végrehajtáshoz. Az egyházi börtön meglehetősen nagy, a szakma által eddig méltánytalanul mellőzött szerepe a későbbiekben is predesztinálja azt a büntetésvégrehajtás szellemi-technikai alakítására, hisz az egyházi börtön közvetlen előzménye a 19. század elején megjelenő magánelzárási börtönrendszernek is.

dr. Mezey Barna

E SZÁMUNK SZERZŐI

Búzás Irén bv-hadnagy, az Országos Parancsnokság titkárságának főelőadója; dr. Csaly András, az Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet tudományos munkatársa; Diósi Ágnes szociográfus, az Amaro Drom (UTUNK) c. romalap szerkesztője; Kiss Sz. Csaba bv-százados, az Országos Parancsnokság nevelési osztályának főelőadója; dr. Marosi Pál bv-százados, a Rendőrtiszti Főiskola bv-tanszékének adjunktusa; Mezei Miklós bv-őrnagy, az Országos Parancsnokság anyagi és technikai osztályának alelnöke; dr. Mezey Barna egyetemi docens, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, magyar állam- és jogtörténeti tanszék; dr. Sárkány István rendőr alezredes, a Rendőrtiszti Főiskola tanára; dr. Tauber István egyetemi docens, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, kriminológiai tanszék; dr. Tímár Iván bv-főhadnagy, a Miskolci Bv. Intézet nevelője.